

Gdańsk dnia 25 marca 2019

Dr hab. Maciej Nyka
Zakład Prawa Ochrony Środowiska
Katedra Prawa Gospodarczego Publicznego i Ochrony Środowiska
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Gdański

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Zapolskiej pt.: „Ograniczenia swobody podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej ze względu na ochronę środowiska w Polsce (na tle prawa UE)” przygotowanej pod kierunkiem Pani Profesor dr hab. Anny Piszcz

I. Podstawa prawna sporządzenia recenzji

Podstawą sporządzenia niniejszej recenzji jest uchwała Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 22 lutego 2019r. powierzająca mi funkcję recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Karoliny Zapolskiej (pismo Dziekana Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku prof. zw. dr hab. Emila Pływaczewskiego z dnia 22 lutego 2019). Przedmiotem recenzji jest rozprawa Pani mgr Karoliny Zapolskiej pt.: „Ograniczenia swobody podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej ze względu na ochronę środowiska w Polsce (na tle prawa UE)” przygotowana pod kierunkiem Pani Profesor dr hab. Anny Piszcz, Białystok 2019, licząca 368 stron maszynopisu.

II. Kryteria oceny

Zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U z 2017r poz. 1789) „*rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, lub oryginalne dokonanie artystyczne, oraz wykazywać ogólną*

wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

Mając na uwadze powyższe, przy ocenie rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Zapolskiej, jako podstawę oceny przyjęto następujące kryteria: a) wybór i znaczenie podjętej tematyki; b) poprawność formułowania celów badawczych; c) zastosowane metody badawcze; d) wykorzystane źródła prawa; e) strukturę i treść merytoryczną dysertacji; f) stronę formalną rozprawy.

III. Wybór i znaczenie podjętej tematyki

Podjęta w rozprawie tematyka ograniczania swobody podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej ze względu na ochronę środowiska stanowi istotny problem badawczy dający pole do ciekawych analiz zarówno w sferze teoretycznoprawnej jak i praktycznej. Zasadnym jest uwzględnienie w obszarze badawczym zarówno prawa Polskiego jak i UE, ze względu na kompetencje organów UE w zakresie kształtowania polityki gospodarczej i polityki ochrony środowiska państw członkowskich, a także szeroki zakres, w jakim kompetencje te są realizowane. Podkreślić należy, że takie określenie zakresu badawczego stawia przed przygotowującym rozprawę dodatkowe wyzwania. Wiążą się one z koniecznością przeprowadzenia analizy dodatkowego materiału badawczego, ale także z koniecznością zastosowania nieco odmiennych metod badawczych. Sama zaś relacja pomiędzy prowadzeniem działalności gospodarczej a ochroną środowiska jest kluczowym tematem z perspektywy analizy współczesnego prawa ochrony środowiska. Wzrastająca antropopresja związana z korzystaniem ze środowiska na potrzeby związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, a także tendencja przedsiębiorców do nieuwzględniania przy prowadzeniu działalności gospodarczej kosztów środowiskowych (eksternalizacji kosztów środowiskowych) stanowi wyzwanie dla systemów normatywnych, rodząc, co zauważa Autorka konflikty zarówno w obszarze aksjologii prawa jak i normatywnym. Szczególnie satysfakcjonujący przy ocenie wyboru tego tematu wydaje się fakt, że o ile problematyka ta jest przedmiotem licznych analiz fragmentarycznych, sektorowych, to niewielu natomiast autorów podejmuje się dokonania analizy w sposób kompleksowy, tak jak zrobiła to Autorka. Wśród opracowań o podobnym charakterze przywołać można przede wszystkim monografię Piotra Korzeniowskiego *Prawa i obowiązki przedsiębiorców w ochronie środowiska. Zarys encyklopedyczny*. Warszawa 2010.

Wartym odnotowania jest przyjęcie przez Autorkę w ramach prowadzonych badań także perspektywy prawnooporównawczej. Daje to czytelnikowi pogląd jak analizowane przez Autorkę problemy rozwiązywane są w ramach innych jurysdykcji. Dobór państw będących przedmiotem analizy jest ciekawy i urozmaicony. Badaniami objęto zarówno „Stare państwa UE”, jak Francja i Niemcy, jak i państwa „nowe”, pozostające w

bezpośrednim sąsiedztwie Polski, konkurujące z nią o inwestycje gospodarcze także w ramach zakresu obciążeń i obowiązków nakładanych na przedsiębiorców zgodnie z hipotezą o *environmental race to the bottom*. W tym kontekście wybór Czech oraz Litwy, jako państw uwzględnionych w ramach analizy porównawczej realizowanej w analizowanej rozprawie, jest właściwy. Dostrzeżone przez Autorkę podobieństwa (s. 145 i nast.) wynikają niewątpliwie z faktu członkostwa tych Państw w Unii Europejskiej i będącej tego konsekwencją, harmonizacji prawa gospodarczego i prawa ochrony środowiska. W świetle tej uwagi ciekawym było by zapewne poszerzenie analizy o państwo spoza Unii, choć zabieg taki wykraczałby poza trafnie zarysowany przez Autorkę przedmiot badawczy i był by wręcz niewskazany w analizowanej rozprawie.

Autorka dokonała w pracy niezwykle dokładnej i kazuistycznej identyfikacji ogromnej liczby obowiązków w obszarze ochrony środowiska spoczywających na przedsiębiorcach. Perspektywa oceny ich ilości, stopnia skomplikowania i trudności w realizacji może być dwojaka. Autorka z racji swojej proweniencji naukowej z obszaru prawa gospodarczego ocenia te obowiązki, jako uciążliwe i wskazujące na błędy w polityce i technice prawotwórczej (s. 241 i nast.). Recenzent z racji swoich zainteresowań obejmujących przede wszystkim prawo ochrony środowiska, przychylając się do opinii Autorki, co do jakości prawa, uważa że tak rozbudowany katalog obowiązków (Autorka wymienia 270 obowiązków, zawartych w blisko 450 artykułach i 112 ustawach) może być wynikiem po pierwsze wynikającej ze złego stanu środowiska konieczności radykalnego ograniczenia zakresu generowanych przez przedsiębiorców oddziaływań, po drugie rosnących możliwości technicznych, których skutkiem ubocznym może być powstanie szkody w środowisku, a po trzecie na bazującym na dorobku nauk przyrodniczych wzroście świadomości spektrum oddziaływań poszczególnych rodzajów działalności w tym działalności gospodarczej na środowisko. Taka opinia recenzenta może być oczywiście wynikiem przypadku, którą Autorka nazywa „fetyszyzowaniem” wartości środowiska (s. 17). Warto wskazać, że zawarty w ustawie Prawo Ochrony Środowiska podział na rodzaje korzystania ze środowiska nie ma charakteru podmiotowego (ew. bardziej restrykcyjne traktowanie działalności przedsiębiorców wobec działalności innych kategorii korzystających ze środowiska), ani nawet czysto przedmiotowego, ale zależy od rodzaju i zakresu oddziaływań na środowisko.

Wysoko ocenić również trzeba podjęcie tematu udziału organów ochrony środowiska w kontroli i egzekwowaniu realizacji przez przedsiębiorców obowiązków. Wynikająca z norm prawa Unii Europejskiej i będąca pochodną koncepcji zrównoważonego rozwoju zasada integracyjności wydaje się wymuszać swoisty prawnosrodowiskowy governance. Udział w nim biorą zarówno instytucje i organy ochrony środowiska, jak i instytucje i organy właściwe prawu gospodarczemu. Niekiedy i w coraz większym zakresie rolę tę pełnić będą podmioty niemające charakteru publicznoprawnego. Wzrasta rola certyfikacji i standaryzacji środowiskowej realizowanej między innymi w oparciu o standardy ISO, coraz większe znaczenie odgrywa

realizowana przez przedsiębiorców w ramach mechanizmów samoregulacyjnych społeczna odpowiedzialność biznesu (*corporate social responsibility*) w obszarze ochrony środowiska. Te ostatnie zagadnienia nie zostały odpowiednio wyeksponowane i można by było je ująć przygotowując rozprawę do druku (o zasadności publikacji rozprawy Doktorantki jestem głęboko przekonany).

IV. Poprawność formułowania celów badawczych

Hipotezą przedstawioną w analizowanej rozprawie jest założenie, że wolność gospodarcza oraz środowisko, jako wartości konstytucyjne pozostają ze sobą w relacji kolizji. Działania zaś ustawodawcy krajowego pomimo uwzględnienia tego faktu i podejmowaniu przez niego prób usuwania kolizji, nie są w stanie na chwilę obecną doprowadzić do prawidłowego stanu systemu prawa w zakresie związanym z działalnością gospodarczą i ochroną środowiska (s. 19). Podstawowym celem badawczym przyjętym przez Autorkę jest analiza relacji zachodzących pomiędzy obowiązującymi równolegle do siebie dwoma reżimami prawnymi – prawem ochrony środowiska i prawem gospodarczym publicznym. Autorka formułuje jednocześnie tezę o „kolizji celów i funkcji” wymienianych powyżej działów prawa (s. 17). Kolizja ta zdaniem Autorki jest naturalna i oczywista ale wymaga pogodzenia, co jak rozumiem ma być celem regulacji. Dla realizacji powyższego głównego celu badawczego Autorka formułuje szereg pytań badawczych, odpowiedź na które będzie miała charakter realizacji pośrednich celów badawczych. Wśród nich zidentyfikować można pytania o zakres domniemanej kolizji, jej objawy i skutki, czy możliwość skutecznego pogodzenia prawnej ochrony środowiska z zapewnieniem wolności gospodarczej.

Formułowane przez Autorkę hipotezy oraz cele badawcze wydają się być trafne, choć subiektywnie pesymistyczne. Kolizja wartości w obszarze zapewnienia swobody działalności gospodarczej traktowana może być jako konkurencja wartości, co ułatwiałoby formułowanie tezy o możliwości występowania pomiędzy tymi obszarami relacji o charakterze synergii. Współczesne analizy realizacji zasady zrównoważonego rozwoju zakładają możliwość wystąpienia takiego efektu (J. Gilas *Międzynarodowe prawo gospodarcze* Bydgoszcz 1998 s. 27, A. Ferreira *Between development and sustainability: symbiotic synergy or irreconcilable duality* Central European Review of Economic and Management vol. 1 no. 2 s. 27-43). Wymogi w zakresie realizacji obowiązków w obszarze ochrony środowiska tworzą całe nowe sektory gospodarki, a produkty i usługi ekologiczne stanowią wzrastający i wysokoinnowacyjny sektor gospodarki, generujący coraz więcej wyspecjalizowanych miejsc pracy. Bliższa analiza wymogów w zakresie ochrony środowiska pozwala uznać, że przeważnie nie mają one charakteru absolutnego – nie zakazują a jedynie regulują sposób prowadzenia działalności gospodarczej. Niejednokrotnie zresztą system prawa ochrony środowiska dopuszcza możliwości uchylenia nawet zakazów bezwzględnych w obszarze prowadzenia

działalności gospodarczej warunkowanych wystąpieniem nadrzędnego interesu publicznego. Ciekawy wynik mogła by również przynieść analiza, czy ochrona środowiska i swoboda działalności gospodarczej są wartościami, czy celami ostatecznymi, czy też mają jedynie charakter pośredni, wobec innych celów, jakim mogłoby być chociażby zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego i bezpieczeństwa gospodarczego, lub po prostu bezpieczeństwa.

Przedstawione powyżej uwagi mają jedynie charakter polemiczny i dotyczą sposobu ujęć trafnie sformułowanych hipotez Autorki.

V. Zastosowane metody badawcze

Metody badawcze wykorzystane przez autorkę zróżnicowane, zgodnie z założeniami heteronomii metodologicznej. Badanie prawa w interakcji z naukami przyrodniczymi, ekonomicznymi i społecznymi, a takie są uwarunkowania badań prowadzonych na pograniczu prawa gospodarczego (krajowego i unijnego) i prawa środowiska (również w wymiarach krajowym i europejskim) z natury rzeczy uwzględnia metodologię nauk prawnych (logikę, analizę, argumentację i hermeneutykę), modele dyskursów prawnych (model dyskursu systemu prawa i model dyskursu sądowego stosowania prawa) oraz komunikacyjne ujęcie zjawisk prawnych (filozoficzne podstawy komunikacji w jurysprudencji i legitymizacje prawa w informacyjnym społeczeństwie demokratycznego państwa prawa).

Zagadnienie relacji pomiędzy ochroną środowiska a prawną regulacją działalności gospodarczej, w szczególności, jeżeli perspektywa analizy ma charakter zarówno krajowy jak i regionalny, wymaga wielu różnych perspektyw i założenie to w ujęciu metodologicznym zostało w pracy prawidłowo zrealizowane. Autorka wymienia metodę dogmatycznoprawną, która dominuje w analizowanym tekście. Wynika to z faktu silnego oparcia treści rozprawy o teksty ustaw i interpretujące te treści orzecznictwo sądowe. W rozdziale drugim, w którym dokonano analizy i porównań różnych porządków prawnych państw członkowskich UE i samego prawa unijnego wyraźnie widać wykorzystanie metody prawnoporównawczej. Ten *numerus clausus* metod wymienionych przez Autorkę wydaje się nie odpowiadać do końca rzeczywistości. Być może jest on przejawem ostrożności lub skromności Autorki, lub potwierdzeniem intuicyjnego stosowania przez Autorkę także innych metod badawczych. F. Lonchamps stwierdza, że „w dawnych systemach prawa myśl badawcza, ówczesna doktryna, nie tylko brała udział w tworzeniu i egzekwowaniu prawa, ale wręcz tkwiła w nich, była tym pomostem, na którym doświadczenie łączyło się z intuicją twórczą - tkwiła tak mocno, że dopiero po stuleciach zaczęła sobie uświadamiać swą odrębność od życia prawnego, odrębność swoich celów od celów praktyki prawa” (F. Longchamps, *Z problemów poznania prawa*, Wrocław 1968, s.7-8). F. Longchamps

dostrzega, zatem aspekt łączenia doświadczenia z intuicją twórczą, od których często niepotrzebnie odchodzimy.

Ponad wymienione przez Autorkę metody w pracy dostrzec można także elementy socjologicznej i ekonomicznej analizy prawa, które są niezbędne przy badaniu zjawisk w ramach interakcji środowisko, gospodarka, prawo (J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski, *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Warszawa 2007, s. 26). Społeczna i ekonomiczna analiza prawa stosowana jest szczególnie chętnie w tych obszarach badanych przez Autorkę, w których następuje konieczność ważenia konkurujących ze sobą wartości, czego efektem ma być zwiększenie funkcji użyteczności społecznej (A. Bator, *Instrumentalizacja jako założenie ekonomicznej analizy prawa*, [w:] *Analiza ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych*, J. Stelmach, M. Saniewicka (red.), Warszawa 2007, s. 31.; T. Wasilewski *Stosunek Wzajemny. Porządek międzynarodowy, prawo międzynarodowe, europejskie prawo wspólnotowe, prawo krajowe*. Toruń 2004 s. 200 i nast.). Funkcja ta wydaje się dominować we współczesnym, antropocentrycznym podejściu do prawnej ochrony środowiska, zaś jej miernikiem wydaje się być właśnie relacja pomiędzy ochroną środowiska a antropogenicznymi na nie oddziaływaniami będącymi następstwem procesu gospodarowania.

VI. Wykorzystane źródła

Oceniając wykorzystane w rozprawie źródła należy jeszcze raz podkreślić, że o ile w ogólnym założeniu środowiskowe uwarunkowania prowadzenia poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej są relatywnie często przedmiotem analiz o charakterze sektorowym, o tyle kompleksowe ujęcie całości problematyki prawnośrodowiskowych uwarunkowań regulacji działalności gospodarczej jest zamierzeniem na tyle ambitnym, że nie było ono często realizowane. Oznacza to z jednej strony, że Autorka miała dostęp do szerokiego katalogu źródeł bibliograficznych, przy jednoczesnym zagwarantowaniu relatywnej nowości kompleksowego ujęcia ograniczania swobody podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej ze względu na ochronę środowiska.

Obszerna bibliografia obejmująca w sumie bez mała 500 pozycji bibliograficznych, w tym pozycje w językach czeskim, angielskim, francuskim, niemieckim i litewskim budzić może podziw dla zdolności językowych Autorki. Selekcja materiału bibliograficznego przeprowadzona została przez Autorkę poprawnie – bibliografia zawiera wszystkie istotne pozycje piśmiennicze dotyczące analizowanej problematyki. Pewne braki jakich można by się było dopatrzeć mają związek z przyjętą przez Autorkę perspektywą badawczą i pominięciem pewnych wątków do których szerzej odniosę się w punkcie VII recenzji. Podobnie obszerny jest katalog przywoływanych w rozprawie aktów prawnych, również obejmujących normy prawa polskiego, unijnego, litewskiego, czeskiego francuskiego i niemieckiego.

W temacie sposobu formułowania odesłań do aktów prawnych nie ukrywam, że znajomość zasad tworzenia metryk aktów prawnych w prawie niemieckim, francuskim, czeskim i litewskim pozostaje poza moimi umiejętnościami, tym niemniej w kontekście metryk aktów prawa UE dostrzec można pewne niekonsekwencje. Przede wszystkim wskazać trzeba, że metryka w formie „Dz. Urz. UE” stosowana przez Autorkę do większości źródeł prawa unijnego jest stosowana do aktów wydanych po 1 lutym 2003r. Wcześniejsze akty opatrzone są metrykami Dz. Urz. WE. Autorka także posługuje się zarówno skrótem Dz. Urz. UE; Dz.U., Dz. U (ze spacją). „Dz. U.” jest skrótem stosowanym do Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i może budzić konfuzję jego stosowanie do aktów prawa UE, choć oczywiście nadmienić trzeba, że sam Dziennik UE takim skrótem się posługuje. Niezależnie od wyboru sposobu zapisu metryki warto było by wybrać jeden i stosować go konsekwentnie w całej pracy. Podobne zresztą niekonsekwencje odnoszą się do numeracji metryk aktów prawa UE (niekiedy wskazuje się pozycje i stronę, gdzie indziej występują zapisy skrótowe). W niektórych miejscach wykazu źródeł (np. Prawo UE, orzecznictwo TK) – zaburzona jest chronologia czasowa.

Warte odnotowania jest szerokie przywołanie orzecznictwa sądów Polskich i Unijnych. Dziesiątki przywołanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, WSA, czy TSUE pokazuje praktyczny wymiar i wagę problematyki poruszanej w recenzowanej rozprawie.

Uwagi krytyczne wymienione w powyższym punkcie mają charakter postulatu zmian, które jeszcze bardziej uwypukliłyby rzetelność opracowania bazującego na kilkuset aktach prawa. Poza wszelką wątpliwością pozostaje budzący szacunek recenzenta ogrom pracy, jaki pochłonęła analiza tak wielkiej liczby aktów prawnych, orzeczeń i źródeł bibliograficznych.

VII. Struktura i treść merytoryczna dysertacji

Struktura badanej rozprawy jest zgodna z koncepcją badawczą. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów merytorycznych oraz zakończenia. W pracy zamieszczono wykazy wykorzystanych źródeł prawa, literatury, orzecznictwa (z podziałem na państwa) oraz skrótów. Każdy z rozdziałów podzielony został na jednostki redakcyjne sięgające aż trzech stopni. Czyni to spis treści obszernym, przejrzystym, systematycznym i z pewnością stanowiło istotną pomoc przy redagowaniu tekstu opracowania, a także umożliwia łatwiejsze poruszanie się po tekście przez czytelnika. We wstępie Autorka uzasadnia wybór tematu, omawia strukturę rozprawy, prezentuje tezy i pytania badawcze. Treścią zakończenia jest podsumowanie analizy, potwierdzenie tez badawczych prezentowanych we wstępie oraz odpowiedź na pytania badawcze wskazane we wstępie. Wartość pracy niewątpliwie podnoszą podrozdziały o nazwie „wnioski”, gdzie Autorka przedstawia omówienie i podsumowanie wywodów z poszczególnych rozdziałów.

Są to jednostki redakcyjne, w których w szerszym wymiarze pojawiają się rozważania o charakterze bardziej teoretycznym i syntetycznym (szkoda, że Autorka nie stosuje w nich przypisów).

Dokonując oceny relacji struktury recenzowanej rozprawy do jej treści na początku trzeba stwierdzić, że układ jest przemyślany i konsekwentny. Rozdziały tworzą logiczną całość, realizują widoczny zamysł badacza i z tej perspektywy struktura i kompozycja pracy zasługuje na pochwałę.

Rozdział pierwszy stanowi swoiste aksjologiczne wprowadzenie do problematyki ograniczeń swobody działalności gospodarczej. Autorka przyjęła, jako punkt wyjścia relacje pomiędzy funkcjami prawa gospodarczego i prawa ochrony środowiska, a także wzajemnych relacji pomiędzy tymi funkcjami (s. 24). Wybór taki należy uszanować, gdyż nie jest on błędny, a autor posiada prawo skupienia się na wybranych przez siebie aspektach badanej problematyki. Z drugiej strony niewątpliwie może razić brak wspomnienia chociażby o ujęciach teoretycznoprawnych, które wydają się same nasuwać przy omawianiu problematyki ograniczeń wolności gospodarczej, jak chociażby problematyka wolności jako takiej, relacji pomiędzy wolnością gospodarczą a swobodami gospodarczymi (jak to ujmuje cytowany w pracy Zdzisław Brodecki – pomiędzy kulturą morską a alpejską regulacji prawa gospodarczego), czy pojawiających się w doktrynie koncepcji ujmujących w sposób holistyczny prawo gospodarcze i prawo ochrony środowiska odnoszące się do regulacji działalności gospodarczej, nazywanej przez Piotra Korzeniowskiego, Anetę Kaźmierską-Patrzyzną i Leszka Karskiego czy Janinę Ciechanowicz-McLean gospodarczym prawem środowiska (np. P. Korzeniowski, A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. Łysek, P. Grabowski, M. Izbiński *Model prawnych regulacji odnawialnych źródeł energii*. P. Korzeniowski, L. Karski (red.) Łódź 2012, s. 29; J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski (red.) *Gospodarcze Prawo Środowiska* Gdańsk 2009, s. 8). Jeszcze bardziej zaskakuje brak poruszenia oczywistego wydawało by się punktu wyjścia do relacji omawianych w pracy, jakimi są prawa człowieka Prawo do środowiska odpowiedniej jakości, czy prawo do rozwoju są powszechnie identyfikowane w doktrynie praw człowieka, identyfikowane są w Karcie Praw Podstawowych i innych fundamentalnych z punktu widzenia ochrony praw człowieka aktach prawa międzynarodowego i krajowego. O ile wybór rozłożenia akcentów w pracy można uzasadniać preferencją Autorki, to całkowite pominięcie tak istotnych wątków badawczych uzasadnić jest już trudniej.

W rozdziale II Autorka w sposób trafny zestawia ze sobą porządki prawne pięciu państw UE oraz samo prawo unijne w kontekście ograniczeń wolności gospodarczej warunkowanych ochroną środowiska naturalnego. W tym kontekście tytuł rozdziału II „Podstawy normatywne ochrony środowiska w Unii Europejskiej, wybranych Państwach Członkowskich Unii Europejskiej oraz Rzeczypospolitej Polskiej” wydaje się nie oddawać prawdziwej treści tego rozdziału. Nie chodzi tutaj o zastosowanie spójnika „oraz” mogącego sugerować, iż Rzeczpospolita Polska nie jest państwem członkowskim UE, ale o koncentrację na ograniczeniach podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej. Wysoko należy ocenić zamysł

Autorki dokonania porównań przez pryzmat tak wielu różnych jurysdykcji, a i realizacja tego zamysłu wydaje się mieć satysfakcjonujący czytelnika poziom.

Ocena struktury i treści rozdziału III jest trudna. Z pewnością podkreślić trzeba ogrom pracy, który widać w tej części rozprawy. Dokonanie tak kompleksowego przeglądu obowiązków przedsiębiorców w obszarze ochrony środowiska jest zadaniem wymagającym wysokiego poziomu naukowego, ale i praktycznej wiedzy w analizowanym obszarze. Rozdział stanowi kompendium wiedzy na wysokim poziomie praktycznym i postulowana przez autora w niniejszej recenzji publikacja rozprawy doktorskiej Pani Karoliny Zapolskiej jest uzasadniona przede wszystkim uporządkowaną wiedzą zawartą w tym rozdziale. Oceniając ten tekst jednak przez pryzmat rozprawy na stopień naukowy dostrzec można pewne wady, związane z przyjętą strukturą, która opiera się na opisie obowiązków z poszczególnych ustaw tworzących system prawa ochrony środowiska. Ujęcie takie jest ujęciem najprostszym. Spośród możliwych sposobów uporządkowania, usystematyzowania obowiązków wymienianych w niniejszym rozdziale, jakie przychodzą do głowy recenzentowi (przez pryzmat funkcji lub zadań, przez pryzmat zasad prawa, przez pryzmat przedmiotu ochrony) wybór kryterium przyjętego w niniejszej rozprawie wydaje się być najmniej naukowym, teoretycznym, a najbardziej zbliżonym do wysokiej klasy opracowania praktycznego (opinii prawnej, poradnika). Analiza dogmatyczna dokonana w niniejszym rozdziale powinna być uzupełniona syntezą, porządkującą, tworzącą nowe struktury, czy ujęcia naukowe (chaotyczność prawa ochrony środowiska stawiana jest przez Autorkę, jako jeden z podstawowych zarzutów systemu prawa ochrony środowiska, więc dlaczego chaos ten powielać), a takie działania dostrzec można jedynie w podrozdziale „wnioski”. Rozwinięcie wątków w nim przedstawionych z powodzeniem mogłoby zastąpić opis dominujący we wcześniejszych jednostkach redakcyjnych tego rozdziału.

Przedmiotem badań przeprowadzonych w rozdziale IV jest udział organów ochrony środowiska w egzekwowaniu przestrzegania prawa ochrony środowiska w działalności gospodarczej przedsiębiorcy. Warto podkreślić, że tworząc ujęcia w tym podrozdziale Autorce udało się uniknąć błędu z rozdziału poprzedniego. Struktura rozdziału zawiera ujęcia o charakterze problemowym i zasługują one na wysoką ocenę. Prawidłowości wykazywane przez Autorkę w niniejszym rozdziale potwierdzają tezę o tworzeniu się środowiskowego governance w ramach którego organy ochrony środowiska uzyskują kompetencje do oddziaływania na inne polityki państwowe w tym na kształt polityki gospodarczej, której instrumentami są reglamentacja działalności gospodarczej, czy kontrola tej działalności. Słuszną i udowodnioną jest teza stawiana przez Autorkę, że katalog organów ochrony środowiska wymienianych w art. 376 POŚ ma charakter jedynie poglądowy (s. 245), że w ochronie środowiska uczestniczą także inne organy a także istotna jest rola podmiotów pozostających poza strukturą władzy publicznej. Słusznym i porządkującym jest zawarty we wnioskach do tego rozdziału postulat uzupełnienia treści art. 376 POŚ w sposób, który wyraźnie otwierałby

katalog organów na te, których kompetencje w obszarze ochrony środowiska wynikają z przepisów szczególnych (s. 295).

W zakończeniu Autorka dokonuje weryfikacji formułowanych wcześniej tez. Autorka potwierdza istnienie związków pomiędzy prawem ochrony środowiska i prawem gospodarczym. Związki te dostrzega na płaszczyźnie funkcji realizowanej przez te dwie gałęzie prawa. Słusznie również podkreśla Autorka rolę koncepcji zrównoważonego rozwoju. Z uwagi na rozmiar i zakres potencjalnej presji antropogenicznej na środowisko realizowanej przez przedsiębiorców Autorka dostrzega instrumenty ograniczania tego wpływu, identyfikując cały szereg obowiązków przedsiębiorców w obszarze ochrony środowiska a także zakazów prowadzenia działalności gospodarczej. Zdaniem autorki daleko idące rozproszenie regulacji środowiskowej powoduje, że ograniczenia wolności gospodarczej są nieproporcjonalne i nadmierne.

Autorka potwierdza istnienie kolizji wartości w obszarze prawa gospodarczego i prawa ochrony środowiska twierdząc, że poszukiwanie rozwiązań tych kolizji powinno stanowić wspólny problem prawa gospodarczego i prawa ochrony środowiska. Doktryna prawa identyfikuje normatywny wymiar wartości, uznając że realizują go zasady prawa (M. Kordela *Zasady prawa jako normatywna postać wartości* Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny Rok LXVIII z. 1 (2006), s. 39 i nast.). Zmieniając perspektywę z kolizji wartości na kolizję zasad prawa prawnik znający podstawy integralnej filozofii prawa Ronalda Dworkina, czy koncepcji zasad Roberta Alexego znajduje się w dużo bardziej komfortowej sytuacji, mając wypracowane, chociażby przez wspomnianych powyżej filozofów prawa, metody radzenia sobie z takimi konfliktami.

VIII. Strona formalna rozprawy.

Dysertacja napisana została językiem komunikatywnym, w sposób logiczny i czytelny. Autorka swobodnie posługuje się językiem prawniczym, choć w pracy pojawiają się pewne wtrącenia właściwe bardziej dla publicystyki, czy opracowań popularnonaukowych, niż pracy naukowej. Stanowią one jednak nieznaczny procent, świadcząc być może bardziej o temperamencie Autorki, niż o brakach warsztatowych. Przypisy w pracy zostały sporządzone z dużą starannością. W tekście w warstwie edycyjnej pojawiają się drobne błędy, lecz są one nieuniknione przy tak obszernych opracowaniach i jestem przekonany, że w procesie przygotowywania rozprawy do druku zostaną one poprawione.

IX Konkluzja

Konkludując pragnę nadmienić, że większość uwag i zastrzeżeń ma charakter polemiczny i wynika z dzielenia z Autorką zainteresowań badawczych, szacunku dla prowadzonych przez Autorkę badań oraz chęci zasugerowania być może nowych ujęć badawczych do wykorzystania po, o czym jestem przekonany, pozytywnym zakończeniu przewodu doktorskiego.

Rozprawę doktorską Pani mgr Karoliny Zapolskiej pt.: "Ograniczenia swobody podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej ze względu na ochronę środowiska w Polsce (na tle prawa UE)" przygotowaną pod kierunkiem Pani Profesor Anny Piszcz można uznać za oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i potwierdza ona wiedzę Autorki zarówno w obszarze prawa gospodarczego, jak i prawa ochrony środowiska. Poziom rozprawy potwierdza umiejętność Pani mgr Karoliny Zapolskiej do prowadzenia pracy naukowej. Sama zaś rozprawa w pełni spełnia wymogi rozprawy doktorskiej określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki w zw. z art. 179 ust. 3 ustawy z dnia 1 lipca 2018 Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. 2018, poz. 1699). Tym samym w mojej opinii może stanowić podstawę do ubiegania się przez Panią mgr Karolinę Zapolską o nadanie stopnia naukowego doktora. W pełni uzasadnione będzie tym samym dopuszczenie przez Wysoką Radę Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku Pani mgr Karoliny Zapolskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

UNIWERSYTET GDAŃSKI
Wydział Prawa i Administracji
Zakład Prawa Ochrony Środowiska
dr hab. Maciej Nyka